

CENTRALA ELECTRICĂ A CASTELULUI BRAN POATE DEVENI OBIECTIV MUZEISTIC

ing. MARIN NICULESCU

Existența multiseclară a Castelului Bran i-a conferit, în zilele noastre, un prestigiu deosebit printre monumentele istorice și de artă ale României. Independent de valoarea sa istorică reală și de numeroasele legende ce tind a se țese în jurul său în ultimii ani, Castelul Bran aduce și ceva nou în peisajul patrimoniului tehnic și industrial din țara noastră. Este vorba despre o microcentrală hidroelectrică, care se leagă de lucrările de modernizare ale castelului din anii 1930 când acesta avea să devină reședință a Casei Regale, întâi pentru Regina Maria, apoi, spre sfârșitul anilor '30 și în timpul celui de-al doilea război mondial, pentru Princesesa Ileana și familia sa.

La inițiativa Reginei Maria, primele demersuri pentru începerea construcției se făceau la 13 mai 1932 când maestrul curții M. S. Regina Maria adresa Ministerului Domeniilor și Agriculturii cererea pentru livrarea lemnului necesar lucrărilor la canalul de aducțiune a apei din Râul Turcu. De altfel cea mai mare cantitate de lemn fusese furnizată de pădurile Casei Regale, dar cum acestea erau „toate păduri de protecție” și exploatarea lor se făcea numai în anumite condiții, maestrul curții Regale cerea aprobare pentru derizoria cantitate de 15 metri cubi lemn „din pădurile statului din vecinătate”. Motivația era următoarea și invoca argumente economice, sociale dar și naționale: „M. S. Regina Maria în nemărginita-i bunătate dorește a construi la Castelul Bran o uzină electrică cu turbină de apă prin care în afară de Castelul Bran să dea lumină și comu-

lor Bran, Simon și Moeciu, sate sărace pur românești și cari într-un viitor apropiat n-ar fi putut avea acest însemnat avantaj”¹.

Deși era vorba de o construcție patronată de Casa Regală, firul aprobărilor și al cererilor și-a urmat cursul său firesc. La 13 mai 1932 se cerea aprobarea proprietarului terenului pe care urma a trece canalul de aducțiune a apei pe partea vestică a râului Turcu, pe o lățime de 2 metri și o adâncime de 35 cm². Autoritățile comunale din zonă au întâmpinat acțiunea în mod diferit. Dacă la 1 iunie „Comisiunea Interioară Branul de Jos” ceda din proprie inițiativă 50 metri cubi de lemn pentru construirea uzinei ce urma a răspunde și interesului public, fapt pentru care același „maestru al curții M. S. Regina Maria” mulțumea călduros³, în aceeași zi primarului din comuna Moeciu de Jos i se răspundea în termeni fără echivoc: „Casa M. S. Regina Maria nu primește nici o condiție ce D-voastră doriți a impune și renunță la orice lucrare fie în material sau altă formă din partea comunei Moeciu de Jos”⁴.

Cantitatea relativ mare de lemn a fost necesară pentru construcția canalului, acesta fiind betonat abia în 1937.

La 16 iulie 1932 este consemnată aprobarea Ministerului de Industrie — Serviciul Apelor, care aviza executarea lucrărilor pentru iluminarea Castelului Bran, a comunei Bran și a satelor învecinate „în conformitatea tuturor cerințelor legale”⁵.

La 6 august 1932 se consemna depunerea sumei de 2 100 lei la Monitorul

Oficial, „taxa de publicare a hotărârii Comisiunii de Ancheta care va constata lucrările hidraulice de exploatare a unei centrale hidroelectrice de 85 cp pe râul Turcu” și a sumei de 5000 lei cheltuite de deplasare a Comisiunii de Ancheta⁶.

Deci în luna august 1932, micro-centrala urma a fi pusă în funcțiune. La 5 septembrie 1932 Franz Simbach, montatorul firmei Voith, care executase lucrările tehnice la Bran, primea un certificat prin care se adevăra că predase „în bună regulă întreaga furnitură a uzinelor Voith” domnului C. Soare, administratorul Castelului Bran. La supravegherea lucrărilor de montare a participat și ing. Robert Roth, care livrase prin magazinul său din Brașov echipamentul electric auxiliar.

Prin ing. Dimitrie Pastia, reprezentantul firmei Voith la București, se achitau sumele datorate firmei. Prima tranșă de plată 6543 franci elvețieni (aproximativ 213000 lei), reprezentând 60% din totalul sumei datorate de 10905 franci elvețieni, era trimisă la 16 septembrie 1932 la sediul firmei în Elveția.

Uzina electrică amplasată vis-à-vis de clădirea Vămii Bran intra în funcțiune la sfârșitul lunii august. „În ziua de marți 30 august 1932, după ce s-a uscat bine cimentul fundației generatorului electric, turbina a pus în mișcare generatorul electric, precum și întreaga instalațiune electrică. Lumina electrică produsă de acest grup hidroelectric este fixă, fără oscilațiuni și de o frumoasă intensitate luminoasă”⁷. Aceasta era informația transmisă la 10 septembrie 1932 de ing. Dimitrie Pastia Reginei Maria. În această adresă se preciza: „pentru instruirea personalului Castelului, cum trebuie să procedeze cu punerea în mișcare a turbinei, supravegherea mersului și oprirea turbinei, montatorul nostru a fost lăsat de Casa Voith la fața locului pentru a da toate instrucțiunile necesare personalului Des. însărcinat cu conducerea turbinei de apă. În acest scop, de la 30 august întreaga instalație a funcționat încontinuu, ziua și noaptea, sub supravegherea montatorului firmei Voith, Franz Simbach”⁸.

Datele tehnice ale turbinei montate în august 1932 erau următoarele: puterea 85 cp; debit 986 litri/sec.; turația 500 rot/min; masa netă 4716 kg. După cum se poate vedea este vorba despre o turbină de putere mică, dar pentru epocă era una dintre cele mai moderne, răspunzând pe deplin nevoilor zonei. Generatorul putea alimenta 800 becuri de 60 W, numărul real de becuri era mult mai mare, chiar la castel cumpărându-se becuri de 25, 40 și 60 w.

Deja în luna august comuna Simon, „pe raza stațiunii climatice” primise gratuit „10 lumini” și dorea să cunoască cheltuielile pentru instalarea curentului electric la mai multe familii și în Biserică. Comuna Predeluț solicita și ea curent electric pentru „stațiunea climatică”, școală și Biserică și chiar locuințe private⁹. Pe baza acestor cereri deja la 27 ianuarie 1933 castelanul de la Bran, C. Soare, informa realizarea unui venit net de 11837 lei¹⁰.

La 16 martie 1933 primăria din Tohanul Nou era îndrumată spre firma Roth din Brașov pentru perfectarea devizului instalațiilor de transport ale curentului electric între uzina din Bran și localitatea mai sus menționată¹¹.

La 7 februarie 1935 Ministerul Industriei și Comerțului era informat despre activitatea uzinei și despre faptul că: „aceasta livrează curentul electric satelor din jur la prețul ridicol de ieftin de 6 lei/kw”¹². Sumele astfel încasate erau folosite pentru întreținerea uzinei și pentru opere filantropice în satele din vecinătatea Castelului. Scopul acestor adrese era acela de a scuti de impozite uzina.

Într-adevăr lucrările de modernizare și de electrificare au continuat. În 1936 erau cheltuite 100000 lei pentru cimentarea canalului de aducțiune¹³, sumă de altfel suspect de mare pentru proporțiile canalului existent și azi și pentru prețul materialelor existente în epocă.

În 1937 Societatea Română de Electricitate răspundea Casei Regale la cererea de instalare a unui nou generator. În cazul în care acesta urma a funcționa

în paralel cu primul, pentru a se evita „creșteri bruște de tensiune la generator avem oinoare a reveni asupra acestuia din urmă punct, oferindu-vă în cele ce urmează un aparataj relativ simplu și ieftin”.

Acest aparataj consta din:

— instalație de protecție contra creșterilor bruște de tensiune prin dezexcitarea generatorului;

— releu de creștere de tensiune pentru comanda instalației de mai sus;

— patru lămpi de semnalizare;

— un releu de tensiune¹⁴

Toate aceste date ne arată că deja consumul de energie electrică devenise mult mai mare în zonă, atât pentru necesitățile Castelului cât și pentru comunele din jur, care deveniseră loc de atracție pentru protipendada bucureșteană ce își construise aici case de agrement pe care le dorea dotate cu tot confortul modern.

Punerea în funcțiune a celui de-al doilea generator aducea dublarea puterii instalate. Acest generator, de tip Siemens, avea să fie livrat în 1937, tot prin intermediul firmei Voith, turbina având parametrii identici cu cea montată în 1932. Lucrările de extindere la uzina electrică s-au efectuat între 20 aprilie și 10 mai 1937, cheltuindu-se 62171 lei numai pentru betonările suplimentare în zona ecluzelor¹⁵. Lucrările de mărire a uzinei electrice au fost ample, după cum rezultă din polița de asigurare din 19 mai 1937. Valoarea clădirii era estimată la 350 000 lei, iar a echipamentului tehnic la 800 000 lei (în total valoare de asigurare de 115 0000lei)¹⁶.

Pe baza noilor lucrări pentru sporirea cantității de energie electrică în 1937 începeau și lucrările de instalare a ascensorului de către firma Porn din Brașov. Acesta era pus în funcțiune la 3 octombrie 1937, costase 340 000 lei și făcea legătura directă cu parcul Castelului, fiind instalat în puțul vechii fântâni.

Cererea sporită de energie în zonă a dus la necesitatea majorării prețului curentului electric la 12 lei/kw. Această măsură era valabilă doar pentru

casele locuite doar vara, iarna acestea nu consumau și nu se putea utiliza la maximum capacitatea centralei, de aceea acest curent era denumit și „curent mort”¹⁷.

În concluzie putem afirma că instalarea microcentralei electrice la Bran a răspuns necesităților de modernizare ale Castelului, devenit reședință regală și, deci, dotat cu tot confortul secolului XX, dar a contribuit și la progresul real al zonei ce încă din anii '30 devenise o zonă de interes turistic.

Performanțele tehnice ale uzinei electrice nu au fost de neglijat, prin calitatea lucrărilor și a utilajelor, cele mai moderne în epocă, ea a funcționat fără întrerupere până la sfârșitul anilor '60, fiind conectată la sistemul energetic național.

Capacitatea ei redusă a determinat scoaterea din funcțiune, dar prin faptul că toate utilajele se află la loc în bună stare, inclusiv canalul de aducțiune, ecluzele și barajul deversor, centrala electrică Bran reprezintă unul din monumentele tehnice cel mai bine conservat din România. Repunerea ei în funcțiune ar reprezenta un plus de interes pentru vizitatorii Castelului Bran.

NOTE

¹ Arh. Statului București — Fond Casa Regală — Castele și Palate, Dos. Nr. 17/1932 fila 18.

² Ibidem, f. 19.

³ Ibidem f. 21.

⁴ Ibidem f. 20.

⁵ Ibidem f. 46.

⁶ Ibidem f. 65.

⁷ Ibidem f. 75.

⁸ Ibidem f. 74.

⁹ Ibidem f. 61², 65.

¹⁰ Dos. 18/1933 fila 4.

¹¹ Ibidem f. 4.

¹² Dos. 20/1935 f. 7.

¹³ Dos. 21/1936 f. 63.

¹⁴ Dos. 22/1937 f. 1.

¹⁵ Ibidem f. 46.

¹⁶ Ibidem f. 48.

¹⁷ Ibidem f. 81.